

**Corpus Juris Canonici, Per Regulas Naturali Ordine
Digestas, Usuque Temperatas, Ex Eodem Jure, Et
Conciliis, Patribus, Atque Aliunde Desumptas, Expositi**

Opus, Tum In Rebus Obscuris Claritate, Tum Dispersis Collectione ac
delectu, in contrariis conciliatione, eximium, simulque Indicibus ac
Præfationibus, Notisque quamplurimis & exquisitis illustratum, ; In Tres
Tomos divisum

Complectens Prolegomena Ad Jus Canonicum In Se Et Universim
Consideratum

Gibert, Jean-Pierre

Coloniæ Allobrogum, 1735

Cap. X. An Decisiones Rotæ sint pars Juris Canonici, ubi occasione accept,
colligitur quod circa celeberrimum illud Tribunal scire debet.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74413)

est enim veluti fundamentum ceterorum Italicorum Axiomatum circa potestatem Summi Pontificis. Unde illa hinc colligit FAGNANUS in C. 1. de off. & potestate Judicis Ordinarii, & inter alia, quod Episcopi Jurisdictionem non à CHRISTO immediatè, sed à Summo Pontifice acceperint; ideòque illam posse pro voluntate istius restringi. Quapropter observabimus circa illud effatum, qui Canones præcipuè Corpori Juris inserti, illius expressam mentionem faciant, quid de illo sentiendum: quæ illius origo.

Antiquiores Canones, in quibus legitur, sunt apud GRATIANUM CAUS. II. Quæst. VI. C. 11. 12. Prior tribuitur GREGORIO IV. circa annum DCCC. posterior VIGILIO circa annum DXXXVII. Cum iste ergo anterior sit, ab illo incipimus. Sic se habet: *qui se scit aliis esse præpositum, non molestè ferat, quem sibi esse prælatum. Ipsa namque Ecclesia, quæ prima est, ita reliquis Ecclesiis vices suas credidit largiendas, ut in partem sint vocatæ Sollicitudinis, non in plenitudinem Potestatis.*

Corretores Romani monent antea tributum JULIO, BALUSIO verò in Lib. V. Cap. XXVI. n. 9. de Concord. Sacerd. & Imperii, testatur, aliis quoque Pontificibus tribui, indeque concludit; hunc Textum supposititium videri, & ab ISIDORO confectum. In Confirmationem addit, in Epistola VIGILII, ut refertur in pluribus Codicibus optimæ notæ, non inventi. Idem observat post illum VAN ESPEN in Supplemento Parisiensi p. 53. 1. Col. citatque alium BALUSII locum, in quo idem testatur.

In Posteriori Textu GREGORIUS IV. agens de ALDRICO Cenomani Episcopo, apud se accusato, laudansque istius recursum ad Ecclesiam Romanam, de ista hæc habet: *quæ vices suas ita aliis impertivit Ecclesiis, ut in partem sint vocatæ Sollicitudinis, non in plenitudinem Potestatis.*

BALUSIUS in priori loco citato hanc Epistolam suspicam habet, tum quia in actis vel gestis ALDRICI, de quo ibidem agitur, non extet, tum quia multa contineat absurda; testaturque alios illam putare esse supposititium. VAN ESPEN loco citato, alibique, subscribit huic sententiæ.

INNOCENTIUS III. in Cap. 4. de usu & autoritate alludit ad illud Effatum, illudque supponit, siquidem, observans, cur Papa semper & ubique Pallio utatur, alii verò nec semper, nec ubique; ait, hoc oriri ex eo quod Papa vocatus sit in plenitudinem Potestatis, ceteri verò in partem Sollicitudinis. Hoc autem Pontifex desumpsit ex citatis Textibus Decreti GRATIANI sicuti & benè multa alia suæ Sedi faventia, quæ pro certis habuit, ex eo quod essent in Collectione Canonum tunc pro Corpore Juris agnita. Hujus rei exempla non pauca VAN ESPEN affert in brevi suo Commentario ad Decretum GRATIANI. Alios Textus, qui prædicti Effati expressè meminerint, non invenimus, quam citatos duos priores, qui pro fictitiis habentur; Tertius verò ex illis desumitur.

Hinc patet, cujus autoritatis sit, & quid de illo sentiendum, si consideretur ex illius Autoribus: si verò de eo judicetur ex verbo DEI scripto & non scripto, ut illi contrarium rejiciendum videtur, cum derogat Dignitati Episcoporum, quos ex utroque constat esse Successores Apostolorum, qui à PETRO autoritatem suam non habuerunt, sed immediatè à CHRISTO. Sed de hoc fufius, cum de Ecclesiâ ipsiusque Ministris. Interim observare sufficet, ortum videri ex abusu verborum S. LEONIS ad ANASTASIAM, Theffalonicensis, Vicarium suum in Illyrico: hæc autem sunt, *Vices nostras ita tuæ credidimus charitati, ut in partem sis vocatus Sollicitudinis, non in plenitudinem Potestatis.* Abusus manifestus est: nam Vicarius, quam habet autoritatem, ut Vicarius illam accipit, ab eo, cujus est Vicarius, illamque precariò possidet, nec exercet illam suo nomine, sed nomine committentis, quem exhibet, nec tantam habere solet, quanta est in committente, ideòque

jure dicitur de illo, *vocatum esse in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis.* Hæc autem sollicitudo, in cujus partem vocaverat ANASTASIAM, non ea erat, quam Papa habet circa omnes Ecclesias; sed illa, quæ illi competeat ut Primas vel Patriarcha Illyrici. Distinguenda enim in illo quadruplex potestas. Nempè illa, quæ sibi pertinet in Diocesi sua, ut illius Episcopus: Secunda, quæ sibi competit in Civitatibus Suburbicariis, quibus constat sua Metropolis: Tertia, quam habet, ut Patriarcha Occidentis: Quarta, quæ gaudet in Univerfa Ecclesia. Habita ergò ratione hujus quadruplicis potestatis, Vicarios habere potest quadruplicis generis, ANASTASIAM autem erat Vicarius tertii generis.

Has itaque ob causas ineptè applicatur singulis Episcopis, quod S. LEO dixit ANASTASIO, eoque magis, quod, ubi sunt Ordinarii, non Vicarii in sua Diocesi, autoritatem à Titulo suæ Ordinationis accipiunt, quantam Pontifex à suo; ideòque possunt in suâ Diocesi, quodcumque ipsis non prohibetur: Cum è contra Vicarius nihil potest aliud, quam quod sibi committitur, atque non minus illis injuriosum eos, nuncupari *Papæ Vicarios*, quam injuriosum fuisset Apostolis, eos appellari *Vicarios PETRI*, cum non minus sint illorum Successores, quam Papa Successor est PETRI.

Porro, hæc conjectura, de origine prædicti Effati, eo verisimilior, apparet, quod iidem verbis concipiatur, quibus usus est S. LEO ergà ANASTASIAM Vicarium suum, quodque PSEUDO-ISIDORUS confingens Epistolas Pontificibus sibi anterioribus, solitus sit sententias Prædecessorum illorum, vel subsequenter mutare vel attribuere, quibus illas affingit Epistolas.

CAPUT X.

An DECISIONES ROTÆ sint Pars JURIS CANONICI: ubi, occasione accepta, colligitur quod circa Celeberrimum illud Tribunal scribi debet.

Nihil in Operibus de Jure Canonico ab Autoribus Ultramontanis confectis vulgatum est, quam laudationes *Decisionum Rotæ*. Quænam igitur sit ejus autoritas, & cujus generis sit illud Tribunal, noscere magni refert. Hoc itaque nos movit ad agendum de utraque questione in Prolegomenis Corporis Juris in Regulas distributi.

Exordiemur à commemoratione Autorum, qui de iis egerunt, & ex quibus hæc dicenda hausimus. Eorum præcipui sunt GOMESIUS in *Regulis Cancellariæ*, maxime in *Præfatione*, ex LOTERIO de *Re Beneficiaria Lib. I.* illudque est Argumentum *Apparatus*, qui Præfationis vice, ejus Operi præfixus est. Ceteri sunt GONZALEZ Tomo I. in *Apparatu de origine & progressu Juris Canonici*, ubi *Decisiones ROTÆ* inter Res Juri Canonico pertinentes collocat. FAGNANUS, qui de illius Tribunalis autoritate agit, in *Caput 12. de Judiciis*, & passim in locis infra laudatis, singularia quædam Notabilia de illo refert. His Autoribus adjiciemus TAMBURINUM de *Jure Abbatum*, qui ad Calcem Tomi III. collegit *Decisiones* ad Operis sui materiam accedentes, similemque dat Collectionem in fine Tractatus specialis de *Jure Abbatissarum*. Nonnullas quoque integras refert FAGNANUS sicuti TAMBURINUS, ex quibus exemplis dicitur, quomodo fiant illæ *Decisiones*, atque elucidatur id, quod de Tribunali, à quo procedunt, ab Authoribus laudatis dicitur.

Circa originem hujus vocabuli *ROTA*, silent hi Auctores, ea quippè valde incerta est. CANGIUS eam à *Rota Porphyreticâ* derivat, quia Stratum Cameræ ex Porphyrite confectum erat, & in modum *Rotæ* sectum.

Alii

Alii ex eo quòd Auditores Sententiam ferentes, in Rotam disponantur. Alii quòd ii per vices operam suam conferant &c.

Omnes hi Autores consentiunt, eas Decisiones vim Legis, nisi inter Partes, non habere, quoad ceteros, esse Magistrales, id est, eæ sunt opiniones Doctòrum, ob intrinsecam sibi præstantiam, ex eorum scientiâ, experienciâ, prudentiâ, integritate procedentem, ceteris anteposendorum, ideòque illæ communibus opinionibus prævalent. Curia inferiores ROTÆ subiectæ ejus Decisiones sequi debent, maxime in Capitibus, quæ modo æquabili definire solet, quòd significatur per hanc locutionem *filium Rotæ sequi*. Ut enim observat LOTERIUS, filius hic non significat Processum seu ordinem Judicarium, qui alium non est, quàm qui Jure Communi, cui Curia omnes subjacent, præscribitur; sed interpretationem Juris à ROTÆ datam, sive solitum interpretandi modum, aut ejus usum. Item Autor ab hac obligatione excipit casum, quo Consuetudo specialis Lex-ve loci contrarium usum induxerunt.

Consentiunt etiam illi Autores, ROTAM aliquandò saltem variare, quòd sic eloquuntur, *Rotam quandoque rotare*. Atque ut eas variationes purgent, posteriores cogitationes prioribus esse sæpè potiores dicunt, occasionem discutiendæ rursus Legis, ejus mentem penitus aperire, agnitamque veritatem errori detecto esse anteposendam; idemque obtinere circa interpretationes veròsimiliores, earum, quæ à verò remotiores videntur, respectu. Porrò, hæ rationes, quoad reliquos Magistros, ceterosque Judices, obtinere debent, iis, quæ non secus, atque ipsis ROTÆ Auditoribus, facultatem dant ab ejus Decisionibus recedendi. Itaque cum erravisse ROTAM detegunt, sensum-ve, quem Textibus quibusdam tribuit, genuino non accedere, vel minus quàm eum, quem intelligunt, nedùm ROTÆ Interpretationibus serviant, ab eis recedere valent.

In illis etiam Autoribus reperitur, AUDITORES ROTÆ esse Judices ordinarios, quoad Processum, sive, ut illi loqui amant, *procedere tanquam Ordinarios*; Judicium autem, sive Sententiam ferre, quatenus Judices Delegatos. Hoc nascitur ex eo, quòd Pontifex, qui super omnibus negotiis aditur, ea his Auditoribus seorsim aut collectivè sumptis, remittit, ita tamen, ut seorsim sumpti, de Collegarum Sententia judicium ferre debeant. Illud verò ex eo, quòd aliundè ad eundem Processus ordinem astringantur, quem ceteri sequi tenentur.

Omnes etiam in Encomiis hujus Tribunalis consentiunt, illud supra cetera evehentes, ita tamen, ut Auditores ab ordine Judicium non eximant, quorum autoritas semper autoritati Legislatorum subjicitur, nisi hi illorum Sententias adprobent, atque eas in Leges Generales assumant, vel ipsis ita Juris dicendi facultatem impertiri dignentur, ut generatim omnes Decisiones vim Legis habeant. Nemo autem Pontificum hanc posteriorem prærogativam ROTÆ tribuit; priorem verò adipiscuntur ejus Decisiones, cum à Pontifice confirmantur.

In his omnibus consentiunt Autores laudati, quæ serie continuâ exhibenda esse duximus non relatis singulorum verbis, ne crebræ repetitiones perindè tædiofæ atque inutiles occurrerent.

Hæc insigniora seorsim à singulis dicuntur. GOMEZIUS p. 8. & 9. refert mutationes in Rota factas: Præcipuæ sunt, Auditores quondam Partes duntaxat audiisse, atque causam unâ cum suâ Sententiâ ad Pontificem retulisse, qui judicium cum Cardinalibus ferebat. Indè nomen Auditorum traxerunt, indè Corpus Juris Decretalibus, juxta Rotæ consilium factis, est refertum. Deinceps occupationibus Pontificum plurimum auctis, nec sinentibus, eos litium compositioni incumbere, Judicium ad Rotam traductum fuit. Antè SIXTUM IV. Auditorum numerus va-

gus erat. Ille eos XII. fore decrevit an. 1472. usque ad XXI. amplius antea creverant, quòd tunc erat necessarium, quia duo erant Jurisdictionis gradus, seu duæ Instantiæ, cum ab aliis ad alios provocare liceret. Cum sæpius accidat, ipsos Litigantes, ad causæ suæ tractationem, non esse idoneos; ibi semper extiterunt Procuratores atque Advocati, qui eorum desideria exponerent, modò viva voce, modò in scriptis, modò utraq; viâ.

Antè SIXTUM IV. Auditores admittebantur absque prævio coram Vice-Cancellario examine; eos recipiebat Camerarius, *Cappæ, Rochetti, & Bureti* datione. Eorum etiam Juxta erat sub ALEXANDRO VI. Ter singulis Hebdomadis Tribunali concedebant; bis tantum à CLEMENTE VIII. federunt.

Idem Autor p. 23. & 24. rationem magnæ autoritatis Decisionum Rotæ afferens, eam haurit ex eo, quòd eæ Præfecturæ non dantur, nisi viris Juris peritia plenissima, magnisque eruditionis suæ speciminibus conspicuis; quòd illi sententiam non ferant, nisi causa penitus tum per se ipsos, tum ex relatione Advocatorum & Procuratorum perspecta, habitaque cum Collegis Collatione; denique, quòd assidua Tribunalis ejus frequentatione, velut aurum in fornace perficiantur. Gravium multitudo negotiorum ab eis componendorum, eos ceteris Judicibus exercitatione reddit. Huic insigni experientiæ scientiæque excellenti accedit magna integritas, & prompta expeditio, ita, ut nullus sit locus, in quo melius & diligentius lites dirimantur. His de causis dicitur, Rotam esse Canonistarum Uberinum Fontem, reliquarum Ecclesiasticarum Curiarum Matrem, & velut normam atque exemplar ceteris Tribunalibus proponi. Nihilominus idem Autor veteres Rotæ Decisiones cum novitiis conferens observat, multum abesse, ut hæ illis sint similes, pluraque contrarietatis exempla congerit p. 888. Hæ variationes eos purgant, qui Rotæ Decisionibus quoad omnia non obsequuntur, quamvis ei Curia subjiciantur. GOMEZIUS Rotæ Auditor factus est ann. 1528. habuitque Successorem Antonium Augustinum, Prænot. Canon. Lib. V. Cap. VIII. p. 619.

LOTERIUS, qui sedente URBANO VIII. ejusque Decefforibus vixit, de Rota loquitur modo ad præsentem ejus statum magis accedente, certissimaque est ejus relatio; nam assidue ac diuturnè Tribunal illud coluit, atque, utpote Juris Peritissimus utriusque, in ejus Decisionum partem sæpè vocatus est, quas in Opere suo crebrò laudat. Sanè eam adhibet circumstantiam ad illud commendandum, jactans, se primùm de Beneficiis, juxta Romanam Jurisprudentiam scripsisse; undè delineandæ Rotæ occasionem arripit. Inter alia multa, Tribunal illud antiquum esse observat, Remque Publicam ipsi majorem partem Decretalium in Corpore Juris contentarum debere, quæ ex ejus Conciliis & Commentariis, sive memorialibus ad Decisionem Quæstionum in eo diremptarum factis, conditæ fuere, n. 89. APPARATUS, & n. 35. 36. Lib. II. Quæst. IX. Venales non sunt Dignitates, verùm virtuti conceduntur, nec sufficit esse in Jure Doctorem, sed triennalis Lectio publica requiritur; duplexque Examen subitur, alterum palàm, coram universa Curia, alterum privatim, coram Vice-Cancellario. Reditus Mille Aureorum esse debet: vita extrâ reprehensionem: Natales honesti, ita, ut Curia Pontifici obstitit, atque ab officio cessaverit, ubi Spurius ipsi obtrudebantur.

Valde curant Auditores, ut negotium maxima perspicuitate atque integra fide informetur. Factum exponunt Procuratores, Jus discutunt Advocati, quorum alii apud singulos Auditores perorant, alii scriptis rationes suas commendant, in quibus validiora sententiæ suæ momenta afferunt, cum responsionibus ad objectiones Adversarii: si Partes earum-ve Procuratores de facto consentiant, & quæstione, quæ in judicium

judicium venit, ejus Summa conficitur Media, probationesque singulorum Litigantium continens, quæ Auditori Proponenti, seu *Referenti* datur: si discrepant Partes, eas conciliare nititur *Reformator*; & si difficultas gravior occurrat, Patribus communicari digna, de eâ cum eis colloquitur *Informator*, seu *Referens*, & Caput dirimendum determinat: tùm statuitur dies convocationis Patrum, atque interea singuli domi de re imbuuntur, & unusquisque seorsim quaestionem discutit: die præstituta fit *Relatio*; opinionem suam profert unusquisque, ac, quatenus valet, confirmat; quibus consentientibus, *Referens* sententiam construit, juxta consensum; sin verò pronuntiatur, *non liquet*, & nova discussio decernitur, postquam, si perseveret divisio, huic occurritur, Jure Suffragii *Referenti* concessio, quo caret propter suam referentiam Munus, undè fit, ut in *Relatione* teneatur sententiam suam legere. Facta *Decisio* Partibus communicatur, ut quæ vel in Facto, vel in Jure se lasam putabit, injuriam exponat, & si ea non sit evidenter falsa, retractatur negotium.

Hanc nos Summam perspicuam, accuratam, & brevem facere studeimus: qui plura scire cupient, profixiorem Autoris narrationem adire possunt.

Cæterum *LOTERIUS* insigni, quoad Jurisprudentiam, fama fruitur, maxime in Italiâ: id significat Titulus *Perillustis & Excellentissimi*, quem ipsi tribuit *BARBOSA* in *Approbatione* Tomi II. *Eximii* in *Approbatione* Tom. I. & *Prestantissimi* in fronte utriusque Tomi.

Nihil speciale circa *ROTAM* dicit *GONZALEZ*, nisi quatenus ad Curiam Romanam restringit, quod cæteri generatim de omnibus Curii dicunt, Rotæ usum, five stilum vim Legis habere, Tom. I. p. 25. n. 58. *sub finem*. Unicus ille locus est, in quo de Rotâ loquitur, nisi nos fallat memoria, qui sapius ejus Opus legimus quoad argumenta in Rotâ agitata.

FAGNANUS in Cap. 12. de *Judiciis*, à numero 32. ad num. 35. loquitur de Autoritate Rotæ, laudansque circa eam Autores in utramque partem, probat, illam egere speciali potestate, ad Interpretationem Decretorum Concilii *Tridentini*, in quaestionibus, quæ illam requirunt, atque observat, illam, quoties ea interpretatur, mentionem expressam facultatis specialis, quam à Pontifice, aut à Congregatione impetravit, facere; quândo verò hanc facultatem non accepit, casusque evenit, quo eâ indigeret, solere illam aut Congregationem consulere, vel ad eam Litigantes remittere.

Præterea observat, Rotam habere jus interpretandi non solum verba, sed & ipsam Pontificis mentem, in Rescriptis sibi directis; eam esse in quasi-possessione id faciendi, Pontificemque declaravisse, se illud velle.

Idem Autor in Cap. 18. de *filiis Presb.* accepta occasione ab eo, quod ait hic Textus, de facultate dispensandi, quam habent Episcopi, quibusdam casibus exceptis, fufius discutit *Decisionem* ROTÆ circa eam facultatem, metuens, ne illa noceret opinioni, quam sequitur, Episcopum non posse dispensare de Canonibus Conciliorum, nisi in casibus ipsi nominatim concessis: timor autem ille nasci non potuit, nisi à persuasionem, *Decisiones* Rotæ magni esse ponderis.

Idem in Cap. 8. de *officio Archid.* respondens *Decisioni* Rotæ, qua definitur, Abbatem, qui Jurisdictionem quasi Episcopalem exercet in Territorio, posse dare Litteras Dimissorias Clericis Secularibus ibi comorantibus, dicit etiam rejectam fuisse tanquam Decretis *Tridentinis* adversam, & Declarationibus Congregationis Cardinalium ejus Concilii Interpretum, illiusque *Decisionis* impressionem ab hac fuisse prohibitam.

Item de eadem *Decisione* loquitur in Cap. 9. de *Consecratione Ecclesiarum*, eamque exponit n. 16. & 17. postquam retulit negotium Rotæ à *CLEMENTE VIII.* mandatum, & maturè discussum fuisse. Expositionis propositum est illam ab errore purgare.

Idem in Cap. 5. qui *sunt filii legitimi*, refert n. 5. negotium quoddam quasi possessionis Legitimitatis agitatam fuisse in Rota, atque post magnas Controversias decisum, se autem sententiam suam promere rogato, Consultatione suâ labefactatam fuisse *Decisionem*, tùm *Decisionem* describit, suamque Consultationem.

Idem in Cap. 8. de *Excessibus Prælat.* n. 58. refert *Decisionem* Rotæ, quæ definit, Concilium *Tridentinum*, cum permisit Episcopo Seminario suo unire Beneficia Pontifici adfecta, permittere etiam hac concessione, unire Beneficia litigiosa; quia prior concessio, quæ major est, posteriorem, quæ minor est, continet; eamque *Decisionem* confirmat, ex eo, quod utriusque Juris eadem sit species, respectu propositi consilii, ideòque Regulam, minus in majori continetur, in iis habere locum.

Denique ille Autor in Cap. 18. de *Privilegiis*, agens de Familiaribus, seu *Commensalibus*, qui utrorum *Commensalium* Privilegii fruuntur, observat, *Auditores Rotæ* non esse ex illorum numero, nihil magis quàm Cardinales; quoniam ad id requiritur servitium circa Personam Pontificis, & convictus ex sumptu ejusdem, quæ conditiones concurrere debent; neutra autem Auditoribus Rotæ, neque Cardinalibus congruit.

Decisiones à *TAMBURINO* collectæ locis supra laudatis; confirmant plura Capita supra observata: 1. Rotam dimittere Partes ad Congregationem Cardinalium Concilii *Tridentini* Interpretum, cum nascitur dubitatio circa hæc Decreta; extat exemplum in *Decisione* X. *Collect. Tom. III. claudente*. 2. *Decisiones* Ratiociniis esse instructas, validisque auctoritatibus nixas, addita solutione testimoniorum adversorum hujus Capituli, tot sunt probationes, quot *Decisiones* in illa Collectione, & in eâ, quæ est ad calcem Tom. de *Jure Abbatiss.* Undè sequitur, *Causas* in illo Tribunali sedulo discutiri. 3. Quândoque retractantur præcedentes *Decisiones*, ut probat *Decisio* CXIX. *primæ Collectionis*, in qua *Decisio* facta sub *MERLINO*, denuò discussa, cognitioque, eam omnibus requisitis conditionibus esse instructam, confirmatur; Plures aliæ idem faciunt: quales sunt omnes in quibus idem negotium retractatur; & quaritur; utrum confirmari, an secus debeat prior *Definitio*.

4. *Auditores* ex Mandato Pontificis Sententiam ferunt. *Decisio* LXXXII. *Collect. ejusdem* ejusmodi *Mandatum* expressè commemorat, cujus expositio docet præterea, quod, ubi *Mandatum* alicui ex Auditoribus inscriptum fuit, ipsique ab uno è litigantibus oblatum, si alter aliud *Mandatum* alii Auditori offerat, prior negotii notionem habet, quamvis posterior Partes citaverit, antequàm à priore citarentur. Talisque est Rotæ usus à tempore memoriam superante. Hoc etiam probat, *Auditores* ex Mandato, notionem negotiorum ad suum Tribunal adductorum habere. Eadem expositio insuper docet, *Decanum* ROTÆ, Auditoris delegati, & legitimo impedimento detenti, vires supplere. Ex eadem expositione, quæ *Decisionis* inscriptioni conjuncta est, dicitur, eum, cujus nomen *Decisionibus* singulis præfigitur, esse *Commisarius*, qui *Decisioni* præfuit: nam *COCCINUS*, cujus nomen illa gerit, ad negotium *Commisarius* erat, simulque Tribunalis Decanus, Reverendo *COCCINO* Decano, ut exhibetur in expositione, in qua *COCCINUS* ipse dicit, *Mandatum* sibi fuisse inscriptum. Cum verò *BURATUS*, qui negotii notionem sibi vindicabat, quoniam in citatione prior erat, morbo detineretur, litigatorem, qui *Mandatum* aliud *BURATO* obtulerat, à se *COCCINO*, quatenus *Decano*, rogavisse, ut agri vice negotium informaret; se verò id noluisse, quoniam ex persona sua notionem habebat, ex alterius autem nomine processisset, si quatenus *Decanus* id fecisset. Illa inscriptio, *coram eodem*, quæ sæpe legitur in fronte *Decisionum*, & hæc verba, *Coram me*, quæ in ipsarum Corpore occurrunt, idem significant, nempe eum, cujus *Decisio* nomen gerit in Inscriptione, aut

in Corpore, esse *Commissarium*, coram quo negotium informatum & decifum fuit. 5. Auditores ter in hebdomada pro Tribunali fedent, omnes enim Decifiones in utraque Collezione compilatæ, Luna, Mercurii, aut Veneris diebus latæ funt.

6. Congregationes de Regularibus, de Causis Epifcoporum, Cardinalium Tridentini Concilii Interpretum, aliquandò ROTAM confultunt; plures *Decifiones* illud indicant.

Multa fupersunt obfervanda in illis *Decifionibus*, quæ hic omittimus, quoniam ea non fpectant Capita in Indicibus five Extractis fuperioribus commemorata. Adiciemus duntaxat, eas *Subscriptione* carere, multas non effe contradicorias, ut potè quæ juxta unius Partis informationem datæ funt; ceteræ funt contradicoria, quæ utraque Parte informante datæ funt. Hæ ab illis diftinguuntur, his verbis, quibus clauduntur, *ita decifum, vel conclufum, vel refolutum utraque Parte informante. In illis dicitur, una Parte informante.* Illæ fæpius retractantur, cum Pars, quæ audita non fuit, audientiam poftulat, atque impetrat. Multa verfantur circa res merè temporales, nempe Succelfiones ab Inteftato, Teftamenta, Donationes. Quod mirum effe non debet, quoniam Pontifex, à quo Tribunal illud Jurisdictionem fuam accipit, Princeps effe Temporalis, non fecus ac Spiritualis. Partim, ob eandem caufam, idem Tribunal nofcit de Poffefforio omnium Rerum Ecclefiafticarum, etiam Mixtarum, Patronatus, Beneficiorum, Decimarum, Cenfus & Procurationis, Oblationum.

TITULUS XXV.

Observationes circa Opera facta ad progressum in Studio Juris Canonici, five Speculativo, five Practico, faciliorem præstandum, ubi specialiter difcuntur ea, quæ Jus illud in Regulis diftributum continent.

CAPUT UNICUM.

Ubi conferitur Methodus VIGELIANA, cum Opere, quod in lucem damus.

Absolutà Collatione Corporis Juris Ecclefie Latina cum Corpore Juris Ecclefie Græcæ, mutuâque Partium Corporis ejufdem Comparatione, itèr Collektionis GRATIANI, cum omnibus, quæ eam præcefferunt, aut fecutæ funt: & fic datâ juftà notione Juris utriufque & Partium, quibus confat, per obfervationem rerum eis communium, aut peculiarium; fimilem duximus inftituendam effe Collationem Operum huic noftro affinium, ad procurandam illorum cognitionem obfervandumque eorum à noftro difcrimen, aut fimilitudinem. Hoc aliis deſtructis ac depreſſis ſubſtituere, eique palmam dare nullatenus intendimus, nihil Viro Juri operam danti, turpius reputantes, quàm oblivionem aut neglectum præcipui Præceptorum ejus, quo Jus fuum cuique tribuendum effe, admonemur.

ARGUMENTUM, TITULUS ET PRÆFATIO
Operis ad noſtrum magis accedentis.

Primum illorum Operum, à quo exordiemur, effe Liber NICOLAI VIGELII inſcriptus, NICOLAI VIGELII de Dreiffa, Heſſorum Jurifconfulti, *Methodus Univerſi Juris Pontificii*, five quia magis noſtro inſtituto affinis effe, five quia valdè commendatur in Titulo, *abſolutiſſima.* Plures ipſius factæ fuerunt Editiones; ea, qua utemur, effe Baſileenſis anni MDCXVI, quæ dicitur in Titulo, *methodo Juris controverſi aucta; nunc demum Additionibus methodi Juris controverſi auſta.* Methodus hæc dividitur in *Quinque Libros*, in quibus Juri Canonico Jus Civile jungitur, ut oftendatur eorum difcrimen aut fimilitudo. Opus

Tom. I.

Archiepiſcopo Moguntino dicatum effe, ut probat inſcriptio & ipſius Libri, & Præfationis. In hac Autor conſilium exponens, Theoria Praxi accommodandæ, neceſſitatem agnoſcit, jungendorumque Principiorum Juris, Conſuetudini Forenſi, methodi condendæ in Scholis & in Jure utilis; reducendarum omnium Cauſarum in Quæſtiones Juris, mutatis in Theſes Hypotheſibus, adjuvandorum Patronorum in rependiendis rationibus Partium litigantium, iſque facilè propugnandis, & Judicium in iis, ad Litium Definitionem, juſtè applicandis. Hoc ſibi perſuadens, ſibi proponit expoſitionem Juris per Actiones five Regulas, Exceptiones, Replicationes, Duplicationes, Triplicationes, & fic contendit, ſe omnibus profuturum; quippe Jus Actoris vulgò fundatur in aliquo Principio aut Regulâ Juris, cui Reus Exceptionem opponit; Prima autem Actoris reſponſio vocatur *Replicatio*; Secunda Rei, *Duplicatio*; Secunda Actoris, *Triplicatio*; & fic deinceps. Verba hæc, & res, quam ſignificant, uſurpata fuè in Gollis, ut diſcitur ex *Artic. III. Tit. XIV. Conſtitutionis an. MDCXLVII.* Sic concepto. *Abrogamus uſum Duplicationum, Triplicationum, additionum Primarum & Secundarum, aliarum-ve Scripturarum ſimilium; vetamus, ne quilibet Judex eorum rationem habeat, aut eos in taxam admittat.* Hæc eadem verba explicantur à CANISIO in *Summâ ſua Juris Canonici Lib. IV. Tit. VI. §. ult. de Replicationib. & Duplicat.* inſcripto. *Atque hæc quoad exceptiones Rei conventi, quæ nonnunquam contrariis Exceptionibus ruſus ab ipſo Actore retunduntur; quæ proprio nomine vocantur Replicationes, quaſi per eas replicentur, id eſt, reſolvantur Exceptiones Rei. Quæ ſi ruſus, aliis Exceptionibus à Reo impugnantur, vocantur Duplicationes, & contra hæc ſolent dari Triplicationes. Ruſus contra Triplicationes, Quadruplicationes, & ita deinceps, Quæ tamen multiplicatio de Jure Canonico non admittitur, ſaltem quod ad teſtes antea productos attinet, quos tertio reſutare non licet, ne nimium extrahatur Judicium: de quibus rebus ſuſius agetur inſrà ſuis locis.*

De Regulâ accipimus id, quod VIGELIUS de Actione dicit, quia in totius Operis curriculo REGULAM vocat id, quod in Præfatione ACTIONEM nuncupaverat. Ejuſmodi rationes five media ipſi adeo neceſſaria videntur ad litem, ut exiſtinet iis fieri conteſtationem litis, quæ eſt fundamentum litis, *Licet enim, inquit, omnes fateantur litis conteſtationem Judicii fundamentum eſſe; quid tamen litis conteſtatio ſit, & quomodo conteſtanda, nemo intelligit, & ita in ipſo Judicii Fundamento aberratur ab omnibus: tùm adjicit, juxta Legem SEVERI & ANTONINI, litem conteſtatam videri, cum Judex, expoſito in judicio negotio, cauſam audire cœperit; undè concludit, Conteſtationem fieri, cum per noſtro affinem, Exceptionem, Replicationem &c. Judex ſtatim Cauſæ cognoscere cœperit, Imperatores SEVERUS & Antoninus Auguſti, Lis, inquit, tunc conteſtata videtur, cum Judex per narrationem Judicii, cauſam audire cœperit: quorum verborum ſenſus hic eſt, litem conteſtatam videri, cum per Actionem, Exceptionem, Replicationem, & alia hujufmodi Cauſæ argumenta, in Jure utrimque propoſita, Judex id, in quo Cauſa conſtitit, ſeu ſtatim Cauſæ, cognoscere cœperit; nec enim audire Cauſam aliò ſpectat, quàm ut Judex ſtatim totius negotii cognoscat. Itaque juxta illum, Lis ſeu Cauſa non cenſetur conteſtata, niſi perfeſtè informata ſit, quod verbis ſequentibus magis inculcat. Quod igitur in Judicio Actio proponitur, excipitur, replicatur, duplicatur &c. omne eo pertinet, ut Judici Status negotii conſtare poſſit. Circa quod aliter ſenſit, quàm cæteri, ut oftendetur agendo de Litis conteſtatione. GONZALEZ in Cap. I. de Litis conteſtatione, genuinum Legis ab Autore laudatæ ſenſum, ab ejus opinione longè diverſum aperit.*

Cum poſteà oftendiſſet Advocatos & Judices omnes Cauſas ad Quæſtionem Juris reducere debere laudatiſque hunc in finem CICERONE, veteribus Juris

Z

con-